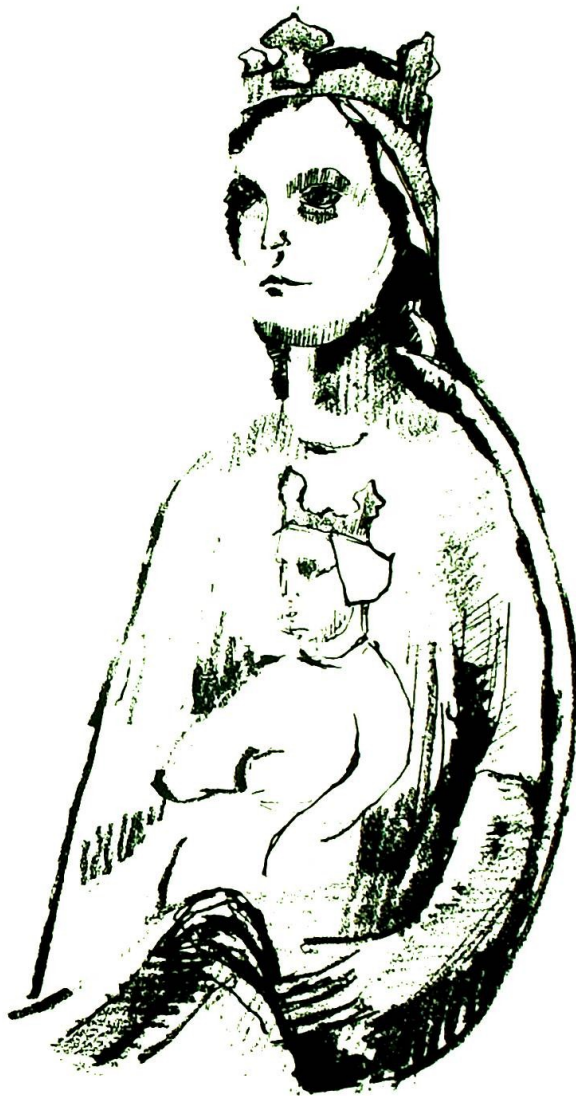

Maria og kirkenes enhet

Ad Heggebo '82

René Laurentin om Maria og økumenikken,
side 2.

Intervju med søster Borghild Gundersen,
side 6

Frans av Assisi og Baldisholteppet,
side 8.

Maria og

De tre boliger

Det er en kjent sak at Maria-skikkelsen skaper problemer i det økumeniske samarbeid, ikke bare i vårt forhold til protestantene, men også til de ortodokse. Vanskelighetene likeoverfor de ortodokse blir sjeldnere omtalt, men dialogen omkring Marias uplettede unngangelse er f. eks. ofte problematisk og negativ.

Skriften er en viktig veileder til å overvinne disse vanskelighetene. Den bekrefter en dyp mangfoldighet i selve Åpenbaringen. Mysteriet Gud, — og

mysteriet Maria — er så rikt at det kan forstås og leves på flere måter. Det er som når en vakker skulptur blir presentert ved fotografier med forskjellige innfallsvinkler og ulik belysning.

I mine økumeniske samtaler fremholder jeg ofte at man i Skriften finner tre forskjellige måter å betrakte Maria på, og at de svarer til henholdsvis protestantisk, ortodoks og katolsk oppfatning. De tre synspunktene finner vi hos Paulus, Johannes og Lukas.

Paulus og protestantene

Paulus er lite opptatt av inkarnasjonen. Han sier at Kristus oppga alt sitt eget og ble et menneske som vi. Og kvinnen som Jesus fødes av (Gal. 4,4) fremstår bare som redskapet for denne hendelsen som står i motsetning til oppstandelsens og himmelfartens herlighet. Protestantismen er blitt til gjennom en grundig lesning av Paulus. Og det er særlig fra dette synspunkt den betrakter Maria. Dette kaster lys over dialogen. Og det utelukker ikke at den kan utdypes i Paulus' ånd og utfylles av Skriften forøvrig.

Johannes og de ortodokse

Hos evangelisten Johannes derimot blir inkarnasjonen privilegert. Den er allerede en herliggjørelse. «Hans guddomsglans har vi sett», skriver Johannes (Joh. 1, 14) i forbindelse med inkarnasjonen. Og han gjentar det med ettertrykk i 1. Joh. 1, 1: «Det var fra opphavet av, og vi har hørt det og sett det med våre øyne; vi har skuet det, våre hender rørte ved det. Det er livets Ord vi taler om.»

Endog i korset betrakter Johannes Kristi herlighet. Han aner Kristi seier og utstråling i døden selv: Oppgivelsen av ånden (Joh. 19, 30), den åpne side (Joh. 19, 34-37). Opplevelsen av herlighet i selve Kristi menneskenatur mener jeg er typisk for ortodoks tanke. Våre brødre fra Østen er meget våre for utstrålingen fra Kristi menneskenatur. Herrens forklarelse er en av deres største fester. I likhet med Johannes — disiplen som lente seg opp mot Jesu bryst — betrakter de «Ordet som ble kjødt» (Joh. 1, 14).

Denne formuleringen hos Johannes er paradoksal. Den sammenfører det mest overnaturlige og det mest legemlige. Det ville ha vært mer dekkende å si at Ordet

Økumenikken

ble menneske fordi det er ikke bare blitt «kjød», men også en menneskesjel slik konsilene fastslår. Selvsagt mente også Johannes det, men han uttrykker seg ordknapt. Slikt er ikke uten risiko, og en vranglære i oldkirken — den monofysittiske — kan føres tilbake til denne ufullstendige formulering.

Våre brødre i Østen kaller gjerne Maria for *Theotokos* — Guds mor eller riktigere Gudefødersken. På samme vis som «Ordet ble kjødt», uttrykker også denne paradoksale formuleringen to ytterligheter: *Theos*, Gud, og *Tokos*, føde, en språklig komponent som ofte anvendes i gresk medisin. Opprinnelig betyr ordet *Theotokos* den som nedkommer med Gud. Ordet sjokkerer ved sin realisme. Østkirken har elsket dette paradoks hvor det mest legemlige (fødselen som er felles for mennesker og andre pattedyr) og det mest overnaturlige, bringes nær hverandre. Det var en utfordring til gresk tanke hvor Gud fremsto som uforanderlig, ubevegelig, fjern, lite forberedt til å tro på inkarnasjonen. Mysteriet om Maria *Theotokos* er blitt en uuttømmelig kilde for kontemplasjon og symboler. Våre ortodokse brødre kommenterer sjeldnere hendelsene i Kana og på Golgata. Det er først i det 10. århundre med Georg av Nicomedia at de oppdager mysteriet om Maria som disiplenes mor (Joh. 19, 25-27). Vi har mye å lære av våre ortodokse brødre når det gjelder mysteriet om Maria *Theotokos*. Men dialogen kan også utvide deres perspektiv.

Lukas og katolikkene

Lukas har på særlig vis inspirert katolikkene. Han er den eneste helgenbiograf i Det nye testamente. I Apostlenes Gjæringer forteller han om Stefanos,

Paulus, Peter og mange andre. I evangelieberetningen om Jesu barndom er han opptatt av «Herrens fattige» som eskatologisk er Israels «lille rest»: Elisabet, Sakarias, Anna, Simeon og selvsagt Maria (Lk. 1-2).

Bare han forteller om Marias tro, om hennes ettertanke og hellighet. Han har inspirert folk i Vesten som gjerne lever seg inn i Marias psykologi og tar henne til eksempel. Johannes beretter intet om hennes følelser og holdninger. Lukas viser oss hennes forskrekkelse og undring ved engelens budskap (Lk. 1, 29), og hvordan hun gjemmer alt dette i sitt hjerte og grunner på det (Lk. 2, 19 og 51). Hun uttaler sitt *Fiat* — det skje — i ugjenkallelig tro og lydighet (Lk. 1, 38). I hast drar hun til sin slektning Elisabet hvor hennes glede og lovsang bryter ut i *Magnificat* (Lk. 1, 46).

Nøkler til den økumeniske dialog

Disse tre tilnæringsmåter utfyller og opplyser hverandre. Ved å sammenligne våre synspunkter — og ved i fellesskap å søke tilbake til Skriften i sin helhet — kan den økumeniske dialog bli en nåde til å styrke hele fylde av vår tro.

Vanskeligheten for protestantene er at de — preget av Paulus — ikke gir store plassen til Maria. De erkjenner selvsagt at hun er Kristi mor, men de unnlater en nærmere utdyping av denne side ved inkarnasjonen.

I det 16. århundre ønsket Luther å føre de troende tilbake til det vesentlige. Datidens kristne drev ofte med private andaktsøvelser, helgendyrkelse som kunne grense til overtro osv. Dette er bakgrunnen for reformasjonens typiske slagord:

— Skriften alene (med brodd mot ulike

tradisjoner og apokryfe skrifter som den gang ynglet),

— Nåden alene (med brodd mot «fortjenester» og avlat),

— Troen alene (med brodd mot gjerningene som hadde fått for stor plass),

— Kristus alene i en tid hvor man ble oversvømmet av helgendyrkelse. Det ser man forresten fortsatt i enkelte latin-amerikanske kirker.

Og til slutt:

— Gud alene, for det menneskelige er så lite sammenlignet med det overnaturlige.

I den grad disse protestantiske prinsippene ble tolket på en negativ og snever måte, førte de til at Maria ble utelukket — særlig hvis man tok Skriftens taushet som utgangspunkt. Disse slagordene frarådet en fremheving av henne og gjorde at man sluttet å ære henne da man sluttet å ære helgenene.

I dag er man kommet til enighet i disse vesentlige spørsmålene. Protestantene fremhever ikke lenger så ensidig Skriftens, nådens, troens, Kristi og Guds eksklusive plass. De er blitt mer åpne for andre synspunkter: Tradisjonen er nødvendig for å skjelne Skriften fra apokryfe skrifter; gjerningene er nådens og troens normale frukt, menneskenaturens verdi.

På den annen side forstår katolikkene at protestantenes synspunkter er vesentlige, og at de ofte er blitt oversett. Det annet Vatikankonsil har f. eks. fastslått at hele åpenbaringen er i Skriften. Tradisjonen er ikke et tillegg til noe som mangler i Skriften. Det er en annen måte å overdra én og samme sannhet på. Det er ikke adskilte bruddstykker. Åpenbaringen er fullt ut i Skriften og fullt ut

(Forts. siste side)

FN-erklæring mot religiøs intoleranse

Etter et par årtiers forarbeid vedtok FN på siste generalforsamling en erklæring om avskaffelse av religiøs intoleranse. Den er allerede blitt betegnet som en ny milepæl i kampen for menneskerettighetene. Brudd på religionsfriheten forekommer til stadighet og kan føre til væpnede konflikter og lidelser, sier erklæringen, som også inneholder en artikkel om foreldrenes rett til å gi sine barn en religiøs oppdragelse. Men barn skal ikke kunne tvinges til religionsundervisning mot foreldrenes ønske.

Retten til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet slås fast allerede i verdenserklæringen om menneskerettighetene fra 1948. Også i FN-konvensjonen av 1966 om borgerlige og politiske rettigheter finnes en bestemmelse om dette. Men spørsmålet om å lage et eget dokument om religiøs intoleranse har allikevel stått på dagsordenen i nesten et kvart århundre. FNs menneskerettighetskommisjon har diskutert det i årevis.

At erklæringen nå kunne vedtas uten avstemning, betyr ikke at medlemslandene har vært enige om alt. Sovjet og andre sosialistiske land ville f. eks. gjerne ha med en artikkel om beskyttelse av ateisters rettigheter, dvs. retten til overhodet ikke å ha noen religion.

Arsak til krig

Erklæringens fulle navn er «Erklæring om avskaffelse av alle former for intoleranse og forskjellsbehandling på grunn av religion eller tro». Krenkelse av menneskerettigheter som tanke-, samvittighets- og religionsfrihet har direkte eller indirekte forårsaket kriger og store menneskelige lidelser, heter det i innledningen. Religionen er et grunnelement i den troendes livsoppfatning og må derfor respekteres og garanteres.

Innledningen uttrykker også bekymring over at religiøs intoleranse og forskjellsbehandling fortsatt gjør seg gjeldende i visse deler av verden.

Nei til tvang

Artikkel 1 fastslår alle menneskers rett til fritt å velge en religion og dyrke den alene eller sammen med andre. Ingen må utsettes for noen form for tvang som innskrenker retten til å ha en religion. Når det gjelder praktisk utøvelse, kan bare lovbestemte begrensninger som er nødvendige for å sikre offentlig ro og orden, den allmenne sunnhet og moral eller andres grunnleggende rettigheter aksepteres.

Ingen må utsettes for forskjellsbehand-

ling på grunn av sin religion, det være seg fra statens, institusjoners, grupper eller enkeltpersoners side. Alle stater skal søke å forebygge og avskaffe religiøs diskriminering.

Rettigheter

I en av artiklene nevnes en rekke spesielle rettigheter:

- Frihet til å delta i andakter og andre religiøse møter.
- Frihet til å opprette og drive velgjørende eller humanitære institusjoner.
- Frihet til å skrive, utgi og spre religiøse publikasjoner.
- Frihet til å undervise i religion på passende steder.
- Frihet til å søke og motta frivillige økonomiske og andre bidrag fra enkeltpersoner og institusjoner.
- Frihet til å kommunisere i religiøse spørsmål med individer og kirkesamfunn både nasjonalt og internasjonalt.

Barn og religion

Barn skal ikke kunne tvinges til religionsundervisning mot foreldrenes ønske. Men foreldre eller foresatte har rett til å innrette familielivet i overensstemmelse med sin religiøse oppfatning, og alle barn har rett til religionsundervisning.

Barn skal beskyttes mot religiøs forskjellsbehandling og oppdras i en ånd av toleranse og respekt for andres religiøse oppfatninger. Religionsutøvelse må ikke være skadelig for barnets fysiske eller mentale sunnhet, heter det.

FN-erklæringen om religiøs intoleranse er ikke et juridisk bindende dokument, men «et felles mål for alle folk og nasjoner» i likhet med Menneskerettighetserklæringen. Den har hatt meget stor betydning i årene etter 1948, og det ventes at den nye erklæringen kommer til å spille en tilsvarende rolle på religionsfrihetens område.

Fransiskaner helgenkåres

Den 10. oktober blir den polske presten Maximillian Kolbe erklært som en av Kirkens helgener i Peterskirken i Rom. Pave Johannes Paul II vil lede den høytidelige kanonisering i spissen for biskoper og prester fra mange land.

Kolbe satt i tyskernes konsentrasjonsleir Auschwitz under krigen, en leir hvor hundretusener mennesker ble mishandlet og henrettet i de onde årene. En natt rømte en av fangene fra den blokken hvor Kolbe var og hundrevis av fanger ble samlet på appellplassen mens letingen pågikk.

Til slutt plukket en av SS-sjefene ut ti fanger som skulle dø i den grusomme dødsbunkeren som straff for det vellykkede fluktforsøket.

En av de som ble tatt ut, Franciszek Gajowniczek, ropte om nåde og sa at han hadde familie. Like ef-

ter trådte fransiskanerpater Kolbe ut av rekken og ba den tyske SS-sjefen om å få gå istedenfor Gajowniczek i døden.

– Er De gal? Hvorfor? skrek ty-skeren.

– Jeg er prest og alene, svarte Kolbe rolig.

Efter to uker i en mørk underjordisk bunker var bare Kolbe og tre andre i live. De hadde sittet og ligget uten klær, mat og vann. Men Kolbe hadde bedt og sunget salmer sammen med dem. Til slutt trengte fangevokteren seg inn til dem og ga dem giftinnsprøytinger.

Den polske arbeideren som Kolbe tok plassen til, er fremdeles i live. Han var i Peterskirken også under saligkåringen i 1971.

Man vet at paven legger stor vekt på det tegn Kolbe fikk gitt. Det ble et av få lysglimt i noen djevelske år.

A. R.

Fra "Amnesty Nytt"

«Når vi mister evnen til å bli opprørt over de grusomheter som begås mot andre, mister vi også retten til å bli betraktet som siviliserte mennesker».

Vladimir Herzog

(Denne brasilianske journalisten ble arrestert en dag i oktober 1975 og «funnet død» i cellen neste dag.)

*

I løpet av et år sender norske Amnesty-medlemmer over 50 000 brev, telegrammer og telexer til de ansvarlige for undertrykkelse i nærmere 100 land. Norsk Avdeling er ikke blant de største Amnesty-seksjoner i budsjett eller sekretariat, men i aktivitet er vi vokst til å komme blant de ti største internasjonalt. Med godt over hundre adopsjonsgrupper, et titalls ulike støttegrupper og et par tusen individuelle aksjons- og brevkampanjedeltagere er appeller fra lille Norge stadig oftere å finne på generallenes, partisjefenes og juntaledernes brede skrivebord.

Nye utviklingstendenser i form av stadig mer utpekulerte undertrykkelsesformer krever at Amnesty tar i bruk nye teknikker. Adopsjon av samvittighetsfanger er fortsatt en viktig og meget effektiv teknikk for samvittighetsfanger i et kjent fengsel. Som vi vet, krever «forsvinninger», utenomrettslige henrettelser og misbruk av psykiatri ofte andre aksjonsformer. Målet er å bli mer effektiv, — for en verden uten samvittighetsfengsling, mishandling og henrettelser.

*

«Da nazistene tok kommunistene, sa jeg ingenting, for jeg var ikke kommunist. Da de tok jødene, sa jeg heller ingenting, for jeg var ikke jøde. Så tok de fagforeningslederne, og jeg sa fortsatt ingenting, for jeg var ikke med i noen fagforening. Til slutt tok de meg — og på det tidspunktet var det ingen som våget å si noe mer».

Pastor Martin Niemöller
tysk kirkeleder

UTLENDINGER I NORGE

I Norge bor det i dag nærmere 86.000 utenlandske statsborgere. Av disse kommer 66.000 fra andre europeiske land og Nord-Amerika. Fra Asia er det kommet ca. 14.500 personer, mens det fra afrikanske land har bosatt seg mindre enn 3.000 personer i Norge. Disse tallene omfatter både menn, kvinner og barn med utenlandsk statsborgerskap som har fast opphold i Norge og er registrert i folkeregisteret.

Hver femte utlending er en danske og hver syvende utlending er amerikaner. De andre landene med et stort antall personer bosatt i Norge, er Sverige, Storbritannia, Pakistan og Vest-Tyskland. Fra disse seks landene kommer til sammen ca. 2/3 av samtlige utlendinger bosatt i Norge. Innvandrerne fra de andre nordiske land utgjør hele 1/3 av alle utlendinger her i landet.

Totalt utgjør utlendingene i Norge ca. 2 prosent av landets befolkning. I mange andre nord-europeiske land utgjør utlendingene en langt større andel av totalbefolkningen. I Sverige og Storbritannia er f. eks. 5 prosent av de bosatte utlendinger.

(Alternativ)

AVSTAND ELLER TILNÆRMING MELLOM KIRKENES VERDENSRÅD OG VATIKANET

Etter ca. 15 år med katolsk økumenisk bevisstgjøring og begeistring, av enkelte karakterisert som økumenisk lettsinn, merker man nå en langt større usikkerhet med hensyn til økumenikk. Etter noen hundre års polemisk skyggebokning konfesjonene imellom, har signalene fra Det annet Vatikankonsil ført kirkefolket ut av sine konfesjonelle mørkerom. Uten tvil har den kirkelige samlingsstanken hatt god vind i seilene siden det virkelig begynte å blåse i begynnelsen av vårt århundre. Men hva kan økumeniske meteorologer spå for årene som kommer?

Dialogprogrammer mellom de fleste større kirkesamfunn går sin gang, og forståelsen ser stadig ut til å øke, i hvert fall teologene imellom. Samtidig blir usikkerheten mer påtrengende. Dette kommer til uttrykk på to områder. Det ene gjelder forholdet mellom Roma og Geneve, det andre: Hvordan skape større interesse og forståelse for økumenikk på grasrota.

Det mange tror og også håper på, er at paven vil unngå å føre sin kirke ut i økumenisk svermeri, noe en har sett eksempler på. Det er mange, ikke minst innefor den katolske kirke som venter på sikrere og mer entydige signaler om hvor veien videre skal gå. Trolig vil dette skape ny iver, ikke bare på topplan mellom Vatikanet og Kirkenes Verdensråd, men også i arbeidet med å virkeliggjøre en synlig enhet for mennesker i kirker på lokalplan.

Torbjørn Wilhelmsen (NØP)

I all beskjedenhhet

Søster Borghild Gundersen intervjuet av Kjell Arild Pollestad

På Katarinahjemmet i Oslo går der en sortkledd liten søster mellom alle de hvite. Så beskjeden i sin ferd er søster Borghild at man kunne mistenke henne for å ha valgt den sorte farven av ren og skjær ydmykhet. Men den egentlige forklaring er at hun bare bor som gjest hos dominikanerinnene, for å arbeide med utgivelsen av det norske Missale. Egentlig tilhører hun en kongregasjon som heter Society of the Holy Child Jesus. Den er en av de mange kvinnekongregasjonene som ble grunnlagt i det 19. århundre for å undervise piker fra alle samfunnslag. Søster Borghild gikk i kloster i England i 1952, men i sitt klosterliv har hun også tilbragt adskillige år i Roma, og de siste 11 år i Oslo.

— Jeg er oppdradd til å være beskjeden, sier søster Borghild nesten unnskylgende; min mor innprentet oss bestandig at vi ikke måtte stikke oss frem. For et par generasjoner siden var beskjedenhhet dessuten noe av et mønster og et ideal. Dersom det hos meg er blitt mer av den med årene, kan det henge sammen med den opplæring man ofte fikk i kvinneklostre da jeg trådte inn. Som utlending

måtte jeg også vise en viss forsiktighet. Jeg gikk i kloster 39 år gammel, og var vel det man på engelsk kaller *an evening sacrifice*.

— *Hvorfor ventet du så lenge?*

— Det skyldes nok at jeg er sen i vendingen. Dessuten var jeg jo oppdradd som lutheraner, og ble katolikk da jeg var 21. Jeg tenkte nok allerede da på klosterliv, men jeg hadde vanskelig for

å bestemme meg. Jeg var så glad i å studere, og var redd for at klosterlivet ville bety at jeg måtte si bøkene farvel.

— *Ifølge de gamle idealer skulle vel en nonne ikke tale om sin fortid. Men kan du likevel si noen ord om din bakgrunn?*

— Jeg er født i Oslo i 1913, og bortsett fra årene i utlendinghet har jeg bodd hele mitt liv på Majorstuen. Jeg kommer altså fra det gamle borgerlige Oslo, og er vel preget av det. Det er lett å smile av et slikt miljø idag, men det hadde sine positive sider: Regelmessighet og samvittighetsfullhet preget min far; man skulle ta sine plikter alvorlig. Kanskje har jeg fått innprentet disse dyder med litt unødig pedanteri, for av legning føler jeg meg av og til litt pedantisk. Ja, jeg gjør jo ingen hemmelighet av at jeg har en nokså gammel-dags innstilling til mangt og meget, men jeg er jo ikke bakstrevorsk.

Søster Borghild ler selvoverbærende, og humor mangler hun i det hele tatt ikke, selv om hun enda ikke ganske er kommet over parlamentarismens innførelse i 1884.

— Jeg gikk på Berles pikeskole i fire lykkelige år. Den er nu dessverre ødelagt og omdannet til pedagogisk senter. Jeg tok artium ved Hegdehaugen gymnas, på engelsklinjen i 1932. Men på grunn av min ungdoms kjærlighet til latin, tok jeg to år senere også latinartium og forbedende prøver. For å kunne begynne å studere med god samvittighet gikk jeg også et halvt år på Oslo kommunale

Søster Borghild gikk i kloster i England i 1952. Dette er klosterkapellet i Mayfield.

humorskole; der var jeg flinkest i de teoretiske fag, samt stopping og lapping. En medelev trøstet meg med at dersom alt gikk galt for meg i livet, kunne jeg bli kunststopperske. Men så galt er det heldigvis ikke gått; tvert imot er mitt liv blitt langt bedre enn jeg hadde håpet, for jeg er ikke noen født optimist. Og så har jeg alltid hatt ond samvittighet fordi jeg ikke likte husarbeide.

— *Kan du si litt mer om din kjærlighet til latinen?*

— Jeg er glad i det antikke og klas-siske og alt som har med tradisjon å gjøre. Europeisk dannelse begynner med antikken, og der har vi våre røtter. Latin er dessuten et ryddig språk, hvor man kan resonnerer seg frem til meningen. Jeg var særlig glad i Ciceros filosofiske skrifter, ikke minst *Cato Maior de senectute* (Om alderdommen), som jeg leste med Eiliv Skard.

— *Men hva mener du da om latinens stilling idag?*

— Jeg synes det er en tragedie at latinen så å si er blitt feiet ut av skolen, og dertil har fått sin stilling svekket ved Universitetet. Det at jeg tok latinstudiet alvorlig har vært en av de store gleder i mitt liv. Jeg nektet meg selv å bruke de moderne oversettelser, og satte min ære i å finne meningen selv. Jeg er så glad for at dere i St. Dominikus fremdeles bruker gregoriansk sang på latin i messen, for jeg synes man altfor lett har kastet ut latinen også i Kirken. Heldigvis har vi her i Norge hatt komponister som har maktet å gi den liturgiske musikken en verdig form også på norsk, men jeg savner latinen.

På grunn av krigen tok søster Borghild historisk-filosofisk embedseksamen først i 1947, med fagene latin, fransk og engelsk hovedfag.

— *Hvordan kom du i berøring med den katolske kirke?*

— Jeg ble tidlig interessert i filosofi, og Kant gjorde et voldsomt inntrykk på meg da jeg studerte. Jeg gikk i lange tider og tenkte på ham. Det var i det hele tatt spørsmålene om menneskets erkjennelsesevne og om erkjennelsens grenser som særlig opptok meg, og dermed kommer vi i siste instans til spørsmålet

Søster Borghild Gundersen har oppholdt seg i Norge siden begynnelsen av 70-årene. I denne tiden har hun vært med på å forberede utgivelsen av det norske Missale.

om tro og viden. Med slike interesser var det nesten uunngåelig at jeg kom i berøring med katolisismen, som forresten interesserte meg allerede da jeg gikk på middelskolen.

— *Og så ble det Newman?*

— Før krigen hadde jeg tenkt å ta tysk som hovedfag, og skrive om Hildegard von Bingen. Men under krigen fikk jeg mere lyst til å skrive om kardinal Newman, og dermed ble det til at jeg studerte engelsk. Det var takket være professor Winsnes at jeg fikk lov til å studere Newman innenfor rammen av et litteraturstudium. Min interesse for den store kardinal våknet da jeg gikk til konvertitt-undervisning hos Monsignore Irgens, og han gav meg *The Development of Christian Doctrine*, som jo er et av de viktigste teologiske verker i det 19. århundre. Min hovedoppgave het *Cardinal Newman and Apologetics*, men siden jeg hadde lagt mer arbeide i den enn

nødvendig, utvidet jeg den etter eksamen til en avhandling som ble utgitt av Det Norske Vitenskaps-Akademi i 1952.

— *Men da var du allerede i kloster?*

— Ja, jeg måtte lese korrektur som postulant, og fikk bare tid til å lese én korrektur, så boken har flere trykkfeil. I novisiatet skulle vi ikke drive med den-slags «verdslige ting». I min avhandling ville jeg forsøke å vise at modernismen på ingen måte kan påberope seg Newman.

— *Har du noengang angret på at du gikk i kloster?*

— Aldri. Jeg har fått det tusen ganger bedre i livet enn jeg hadde fortjent. Det vidunderligste av alt var at jeg fikk bo i Rom i over elleve år.

— *Hva er det ved Roma som er så betagende?*

Nu skinner søster Borghild, og blir nesten ubeskjeden. «Her får vi visst dempe oss begge to», sier hun, for hun vet at også jeg har bodd i Roma.

— Vi skal jo være Kirkens tjenere og tjenerinner — ja, vi har visst ikke lov til å bruke ordet tjenerinne mer, men jeg gjør det allikevel — og i Rom er vi i selve Kirkens hjerte, særlig i Peterskirken. Der ser vi så klart at vi tilhører en synlig kirke. Si noe pent om Rom! Du får *carte blanche* til å skrive alt det nydelige du vil om Rom på mine vegne, bare vi ikke derved trækker noen på tærne....

— *Har du noen praktisk livsvisdom, søster Borghild?*

— Det som holder motet oppe, er at man gjør det man blir bedt om, og opp-fyller sine plikter.

Dette sier den lærde og kloke Herrens tjenerinne, som er så beskjeden at hun aldri setter hælen først i gulvet når hun går. Stille og pliktoppfyllende lister hun seg gjennom livet, stundom med bekymring i blikket, men uten at smilet noen gang helt forlater munnvikene. For dyp-est i søster Borghild bor gleden over å ha fått så uendelig meget.

Og så går hun på tå, for hun vet at den som går på tå, trækker ingen på tærne.

Frans av Assisi og Baldisholteppet

Av Johs. J. Duin

Fastelavnssøndag 1878 var det for siste gang gudstjeneste i den gamle trekirken på Baldishol. Kirken var anneks til sognekirken på Nes (Hedemarken). Den skulle rives og rivningen startet allerede ti dager senere. Siden første påskedag 1878 falt på 21. april, fant den siste gudstjenesten sted søndag 3. mars, mens rivningen begynte 13. samme måned.

De ti mellomliggende dager er antagelig blitt benyttet til å fjerne inventar som skulle bevares. Etter rivningen ble tømmeret solgt på auksjon. På en gård i nærheten finnes en mindre bygning som i sin tid ble oppført av kirketømmeret.

Den gamle katolske alterstenen, med den nu åpne relikviegraven i midten, ligger den dag idag der den lå da kirken ennå var i bruk. Alterstenen har vært flyttet, men er ført tilbake til dens opprinnelige sted, der den nu ligger på et par store stenblokker, ca. seksti cm. over bakken.

Det er i en gammel bibel som oppbevares på Hedmarksmuséet (Domkirkeodden, Hamar), de siterte datoer er blitt notert. Dags- og årsangivelser i denne bibelen synes å ha større vekt enn de som gis i andre beretninger som oppgir året 1875, en beretning Helen Engelstad støtter seg til, eller også 13. mars for siste gudstjenestedagen (1).

Noen år senere var det besøk på gården Baldishol: en frue fra Christiania, Louise Kildal, f. Meinertz, som var interessert i gamle ting. Hun fikk se seg om på loftet der det ennå lå noe fra den gamle kirken. Da var det en vevning som kom frem, mørk og skitten, med endel farver. Fruen fikk kjøpt den for fem kroner, vasket den om og om

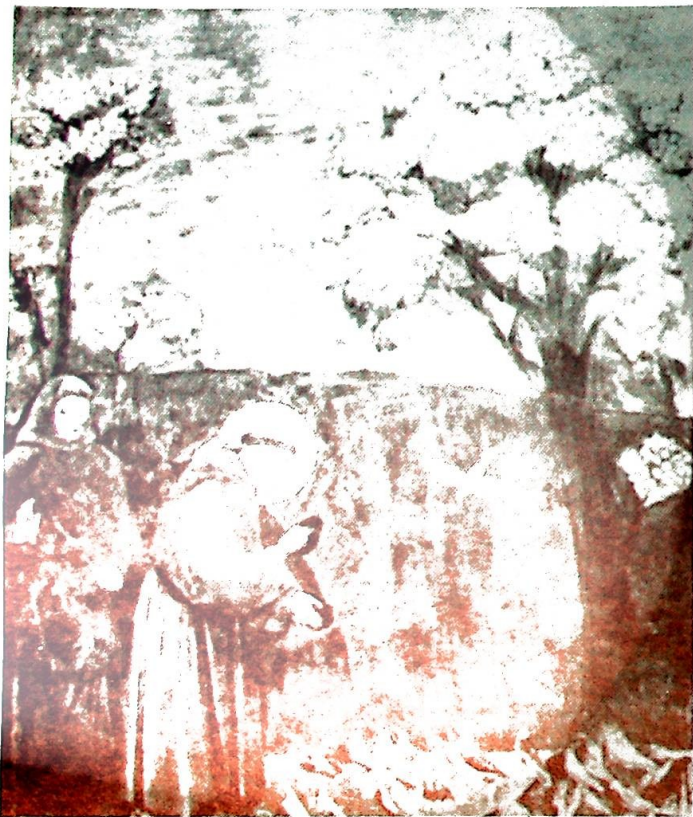
igjen, inntil noen figurer ble synlige. En av beretningene sier at «hun stoppet og forsterket vevningen etter beste evne» og til slutt hengte hun den opp i sin stue (2).

Museumsdirektør Grosch fikk se den der og fikk omsider kjøpt den til Kunstindustrimuseet i 1887, da for 300 kroner, et beløp som fru Kildal kjøpte et gammelt skap for fra «Boghandler Cammermeyer» (3). — Det forlyder at Baldisholteppet idag er forsikret for tre millioner.

Teppetets personer

At skikkelsen til høyre på Baldisholteppet er en ridder til hest, med skjold og lanse, kledd i hjelm og brynje, er det neppe noen tvil om. Den lange skikkelsen til venstre er det kanskje vanskeligere å finne et riktig navn for. På grunn av skjegget må det i hvert fall være en mannsperson. Ansiktet stirrer rett frem mot tilskueren, motsatt ridderen som sees i profil. Sin høyre hånd har han hevet: ikke som for å slå, men som en — moderne og middelaldersk — taler. Taler han til oss, tilskuerne, eller antyder selve teppet hvem hans tale er rettet til? —

Begge scener på teppet er oventil innrammet av hver sin romanske bue, men likevel plasserer de hver sin skikkelse ute i naturen: ridderen til hest som rider ut til kamp, kan man vanskelig tenke seg inne i en bygning, og skikkelsen til venstre med slyngplanter og blomster og fugler omkring seg, står tydelig ute i det fri. Tilskuere er ikke å se. Er det meningen å fremstille en mann som taler ute i naturen, ikke til mennesker omkring seg, men til de blomster og fugler han ser, da går ens tanker uten videre til Frans av Assisi (4), for han er visst den eneste historiske person vi vet om at han talte til fuglene.

Frans av Assisi talte til fuglene.

Skulle figuren til venstre på Baldisholteppet virkelig forestille tiggermunken fra Assisi, da blir rytteren til høyre heller ikke en ridder hvem-som-helst. Historien beretter jo at den unge kjøpmannssønnen Francesco kjøpte både hest og rustning og at han sammen med unge adelsmenn dro ut for — på hertugen av Spoleto side — å delta i den 'nasjonale' kampen mot det germanske herredømmet fra nord for Alpene. Men i stedet for å møte krigens laurbær i Spoleto, var det feber og sykeleie som ventet ham der. Francesco overlevet og ble nok frisk igjen, men han var blitt en annen.

Idag ville man si: han hadde opplevet sin omvendelse. «Men da det blev Morgen», skrev den danske forfatter Johannes Jørgensen, «stod han stille op, sadlede sin Ganger og red i alt sit krigerske Udstyr, som nu syntes ham forføngeligt, tilbage til Assisi» (5).

Tid og datoer

Frans av Assisi levde fra 1182/3 til 1226. For å bestemme Baldisholteppets omtrentlige alder «har man væsentlig Vaabnene og Rustningens enkelte Dele at holde sig til», skrev konservator ved Kunstindustrimuseet H. Grosch allerede i 1889, første gang han omtalte det den gang nylig innkjøpte teppet.

Efter gjennomgåelsen av de forskjellige momenter synes det konservatoren «berettiget at henføre Tæppets Udførelse til det 12te Aarhundrede... Hverken i Formbehandlingen eller Ornamentikken er der noget som særlig henpeger paa Norden, hvad dog ikke er til Hinder for dets mulige nordiske Oprindelse.» (6).

Hans Dedekam tok Baldisholteppet som emne for sin doktoravhandling (1918) og kom hva datering angår til omtrent samme resultat som Grosch: «Ad de fleste veier føres vi til tiden mellom 1180 - 1190. Tidligere enn denne tid kan teppet neppe være» (7).

Helen Engelstad skriver i 1952 at «Dedekams bevisførsel er så overbevisende at det neppe kan reises tvil om at vi i Baldisholteppet må se en norsk tapisser vevning.»

For sin datering benytter Dedekam «en hel rekke paralleller fra norsk og vesteuropeisk, særlig fransk kunst». —

Baldisholteppet.

Nu ligger Norge, fremdeles den dag idag, en god del norske mil nord for den franske kulturkrets, noe som gjør at det også går endel år før tendenser og moter dernedefra når opp til den høye Nord.

På grunn av middelalderens meget lengere avstander er dette en sannhet som må tas med i beregningen i enda større grad. Når Dedekam og Engelstad derfor formulerer det slik at Baldisholteppet neppe kan være eldre enn tiden 1180 - 1190, synes det ikke å være noe til hinder for at teppet faktisk er blitt til så sent som for eksempel 1240..

Beretningen om Frans av Assisi kan være kommet til Norge uavhengig av fransiskanernes ankomst til landet, den klosterorden som poverelloen fra Assisi hadde stiftet. Men ifølge pavebrev fra 13. januar 1257 og et annet fra 5. fe-

bruar 1258, skulle minorittene på den tid allerede være kommet til Norge.

Det første brevet er adressert til «Minoriterne in Dacia, Norvegia, Svetia og Riga», det andre til «Minoriternes Provincialminister in Dacia, Norvegia, Svetia og Riga» (8).

Et pavebrev fra et par år senere, 18. mars 1265, lar oss få vite at ordenen på den tid allerede var etablert i landet: Paven bemyndiget fire geistlige å velge en ny erkebiskop for Nidaros, og én av dem er «guardianen for Minoritene i Bergen» (9). Franciskanerklosteret i Bergen var med andre ord allerede et faktum.

Et tilsvarende kloster i Tønsberg må ha vært stiftet innen 1263, siden det heter i Håkon Håkonssøns (1217-1263) saga at kongen lot en kirke bygge i Tønsberg for barfotbrødrene (10).

1. Helen Engelstad, *Refil, Bunad, Tjeld. Middelalderens billedtepper i Norge*, (Oslo, 1952), s. 58 (-63).
2. Maskinskrevet beretning av Margrethe Louise Nygaard, f. Kildal; Louise Kildal var hennes farmor.
3. (Kunstindustrimuseets) Kopibog IV, s. 243, og *Dagbog for Kunstindustrimuseet*, 1887, nr. 132.
4. Første gang vi har sett denne tolkning på trykk er hos Gunnar Bjerke, *Landsbebyggelsen i Norge*, I: Historien, (Oslo, 1950), s. 71.
5. Johannes Jørgensen, *Den hellige Frans af Assisi*, (København, 1956), s. 23.
6. (H. Grosch), *Kunstindustri-Museum, Christiania. Gamle norske Tæpper*, (Berlin, 1889), s. 1.
7. Hans Dedekam, *Baldisholteppet*, (Kristiania, 1918).
8. (Gustav Storm), *Regesta Norvegica. Kronologisk Fortegnelse over Dokumenter... I: 991 - 1263* (Christiania, 1898), s. 102; *Diplomatarium Norvegicum*, IX, nr. 39, s. 41.
9. *Diplomatarium Norvegicum*, VI, nr. 33. — Guardianen: den foresatte i et franciskanerkloster. — Minorittene: Ordenens offisielle navn er *Ordo fratrum minorum* (Mindrebrødrenes orden). — Barfotbrødrene er og var et annet navn for samme orden.
10. *Håkon Håkonssøns Saga*, kap. 33; jvf. Chr. Lange, *De norske Klosters Historie*, (Christiania, 1842), s. 531.

Frans' drøm

Optaget som han er af det nye liv, der forestaar, drømmer han hver Nat om Krig og Vaaben... Og da han undrer seg herover, lyder en Stemme, som siger: «Alt dette skal tilhøre dig og dine Stridsmænd».

Det var kun naturligt, at Frans tog denne Drøm for et godt Varsel. Og en munter Morgenstund svang han sig til Hest for sammen med den øvrige lille skare at drage til Apulien. Vejen gik ad Foligno til, og fra Foligno til Spoleto. Her naaede man den flaminiske Vej — Vejen til Rom og Syditalien. Og her havde Frans tillige naaet Maalet for sin krigerske Færd.

Thi den samme Haand, som en Gang før havde kastet ham på Sygelejet for at bringe ham til Besindelse og Omtanke, rørte atter ved ham her i Spoleto. Et Feberanfald nødte ham til at holde Sengen, og medens han saaledes laa hen mellem Søvn og Vaagen, skete det, at han hørte en Stemme, som spurgte ham, hvorhen han agtede sig. «Til Apulien for at

blive Ridder,» var den Syges Svar. «Sig mig, Frans,» spurgte Stemmen atter, «hvem kan gavne dig mest: Herren eller Tjeneren?» «Herren,» svarede Frans forundret. «Hvorfor,» vedblev Stemmen, «forlader du da Herren for Tjeneren og Fyrsten for hans Vasal?»

Da forstod Frans, hvem det var, som talte til ham, og med Pauli Ord udbrød han: «Herre, hvad vil du, at jeg skal gøre?»

Men Stemmen svarede: «Vend tilbage til din Hjemstavn, der skal det siges dig, hvad du bør gjøre. Thi Syntet, du saae, maa forstaas paa en anden Maade!»

Stemmen tav, og Frans vaagnede. Hele Natten laa han søvnløs. Men da det blev Morgen, stod han stille op, sadlede sin Ganger og red i alt sit krigerske Udstyr, som nu med et syntes ham forfængeligt, tilbage til Assisi.

*Fra Johannes Jørgensens bok
«Den hellige Frans af Assisi».*

At Frans av Assisi først døde i 1226 synes derfor ikke å være til hinder for at han er avbildet hele to ganger på Baldisholteppet.

Et månedsteppe

På de romanske buer over Baldisholteppets to skikkelser sees det noen bokstaver, lest rundt 1890 — antagelig av Grosch — som PRILIS og HI-IS» (11).

Senere har man sett på disse bokstaver som rester av APRILIS og MAIUS, de latinske former for månedene april og mai. Vi innrømmer at denne tolkningen er mulig, men i det tilfellet er i alle fall månedsnavnene en god del forskrevet. For mai mangler M: der bokstaven skulle stå sees et slags åttetall på tvers; toppen av A mangler (hull i teppet), Grosch leste da også H; efter første I leses en

V eller U, som for såvidt passer i ordet MAIUS; til høyre for V/U følger enda en I, som synes overkomplett; efter denne siste I følger en liten O, som kunne tydes som en forsiring for å fylle den åpne plassen; tilslutt et liggende åttetall som foran A/H. Resultat: °°AIUI°°.

For aprilnavnet: A synes å mangle (hull i teppet), P og R er tydelige, men rett over hodet til 'munken' sees noe som neppe kan være annet enn I; fortsettelsen ILIS er tydelig. Resultat: PRILIS.

Siden det er vanskelig å tolke bokstavens betydning annerledes enn april og mai, blir denne lesning vel stående, men vi mener å måtte påpeke den markante forskjell i nøyaktighet mellom månedsnavnene og teppets skikkelser. — Fantemuligens bokstavene ikke på den originale tegningen/utkastet?

Blir teorien om et månedsteppe ståen-

de, da mangler fem sjettedeler av det originale teppet. Opprinnelig skulle Baldisholteppets lengde ha vært ca. 12 meter, som det idag ikke er mer enn to meter igjen av. — Et 12-meter langt teppe i den lille trekirken på Baldishol som ble revet i 1878: ingen kan nekte for muligheten, men sannsynlig kan det vel neppe kalles.

Hvor gammel var forresten denne trekirken på Neslandet? I sine *Norske Fornlevninger* (1862) skrev N. Nicolaysen: «Kirken er endnu tildels en stavbygning og blev flyttet 1612 til sit nuværende sted fra Hovindsholm på Helgøen» (12).

I 1939 bemerker Toralv Bleken-Nilsen i Hedmarksmuseets årsmelding, efter å ha sitert Nicolaysen: «Det er truleg galt både at kjerka ble flytt og at den var en stavbygning.» Bjelkeveggene var visstnok delvis kledd med stående panel, og flytningen fra Helgøyas Hovindsholm til Baldishol på Nes er blitt gjentatt i mange publikasjoner siden 1862. Senere i samme verk presiserte Nicolaysen derimot allerede selv: «Kirken er ikke av stavverk, men oplaftet af svært tømmer. Som lævning af den ældre kirke finnes nu på venstre dør en hjulformet ring.»

Noe synes derimot virkelig å ha hendt i året 1612 som ble nevnt. I sin årsmelding skriver Bleken-Nilssen også: «Om denne kjerka visste Bastian Svendsen å fortelle at det på en bjelke ved den venstre inngangsdør sto skrevet: «Anno 1612 lod min kjære Fader Herman Hansen, den Tid Sognepræst på Nes, nedkoste den gamle Kirke her stod, isteden opbygge den igjen, og skaffede Velb. Statholder Enevold Kruse Præstetienden af Øen Helge under dette Annex at lægge og ævig perpetuerlig blifue» (13).

Nicolaysens «ældre kirke» er nok den som ble erstattet av en ny i 1612. Ifølge *Biskop Jens Nilssøns Visitatsbøger . . 1574 - 1597* (1885) hadde Nes kirke opprinnelig tre annekser: «Ballesol . . . Berskirke, Stenroffskirke», hvorav de to siste på biskopens tid lå øde, mens Bal-

dishoel ble holdt vedlike og «der giøris tienniste huer 3. Søndag» (14).

Presten på Nes kryptokatolikk?

Ifølge innskriften på den gamle bjelken var det presten på Nes, Herman Hansen, som sto for nybyggingen på Baldishol i 1612. Siden innskriften stammer fra prestens egen sønn, bør den ansees for å være sanferdig. Presten var tiltrådt i september 1608 og i den *Geistlig(e) Edsprotokol for Oslo og Hamar Stifter 1601-1730* (1918) undertegnet han sin latinske erklæring med «Hermannus Johannis Ringius» (15). Dette Ringius betyr nok at han var barnefødt på Ringerike.

Hans far, Hans Hermansen, sogneprest til Hole i Buskerud, lot i 1601 sin 18-årige sønn dra til jesuittenes kjente skole i Braunsberg, hvor sønnen langt fra var den eneste norske student og heller ikke den eneste prestesønn fra det lutherske Norge (16). Tre år senere kom det imidlertid kongelig dekret fra København om at ingen som «huos Jesuiterne værith affuer» kunne få embede i kirke eller skole. Ryktet om at noe slikt foresto, nådde Braunsberg innen dekretet ble undertegnet, og prestesønnen fra Hole mente det var klokest snarest å forsvinne fra studiebyen. Uten å efterlate beskjed reiste han nattetider derfra, sammen med Daniel Krag, sønn til professor Nils Krag i København.

Med en anbefaling fra Oslobiskopen Anders Bentssøn klarte den unge Hermann å bli innskrevet ved universitetet i København, forresten som eneste Braunsbergstudent etter 1604. Om ikke før, så har han i hvert fall som sogneprest i Nes på Hedemarken holdt kontakten ved like med noen av de gjenværende norske studenter i Braunsberg. To av dem, Laurits Mogenssøn og Erland Halvordssøn, besøkte ham på Nes, og Erland, som var katolsk presteviet, fikk til og med preke i kirken.

Ved jesuitterdommen på Gjerpen pre-

stegård i 1613 mistet Hermann Hanssøn både kall og embede, ble dømt fra odel og arv, og måtte innen tolv uker «rømme landtitt saa fremt hand ey siden will stande sin egen fare» (17).

Året før landsforvisningen hadde presten på Nes, hr. Hermann Hanssøn, gjenreist Baldishol kirke. Da kirken fra 1612 ble revet i 1878 lå det nu berømte Baldisholteppet under klokkerens stol, i et forsøk på å dempe litt for trekk og kulde. — Det ser ikke ut til at teppet allerede fantes i den eldre kirken, den som ble «nedkostet» i 1612.

I *Oslo og Hamar Bispedømmes Jordebok 1574-1577* (1929) oppregnes under 'Baldishol Anneks til Nes hovedkirke' også «Ornamenter til Fornte Annex», nemlig: 'to klokker, en gammel messe-

hagel og èn ny messeserk, (og en tinnkalk' (18). Når en gammel messehagel og en tinnkalk registreres blant kirkens ornamenter, er det vanskelig å anta at et minst to meter langt veggteppe faktisk befant seg blant kirkens prydelser på den tid.

Det består en delvis lignende fortegnelse over «Ornamenta og Inventaria» fra tiden 1686-1688, m.a.o. fra tiden etter 1612. At det store veggteppet heller ikke nevnes der, tør ikke forundre siden listen øyensynlig kun oppregner det som fantes i et «beslagen Skrin at legge Kirkens ornamenter udj (og) et dito uden Laas til at legge Lius udj», setninger fortegnelsen slutter med (19). Klokkene fra 1570-listen oppregnes følgende heller ikke. —

Selv om Baldisholteppet rundt 1580 var over 300 år gammelt, er det neppe sannsynlig at man har anskaffet et slikt teppe til den tredve år senere falleferdige kirken. En forbindelse mellom det nu berømte veggteppe og den kryptokatolske sognepresten som i 1612 gjenreiste kirken på Baldishol ser ut til å ha en viss sannsynlighet for seg, ikke minst når teppets to skikkelser forestiller Frans av Assisi før og etter hans omvendelse.

11. *Kunstindustrimuseets Protokoller: Beskrivelse af Gjenstanden*, (nr. 1-3390), nr. 2862, s. 439.
12. N. Nicolaysen, s. 79 og 746.
13. *Hedmarksmuseet og Domkirkeodden, Hamar: Historikk og årsmelding 1937-39* (i serien: Oplandenes Folkemuseum), s. 39: Innskriftens fakta blir nevnt allerede av Gerhard Schøning i hans *Reise gjennem Hedemarken 1775* (utg. Hamar, 1942; s. 35), selv om 1612-presten feilaktig kalles Herman Rasmussen.
14. *Biskop Jens Nilssøns Visitatsbøger og reiseoptegnelser 1574-1597*, udg. ved Yngvar Nielsen, (Kristiania, 1885), ss. 13 og 307.
15. (S. H. Finne-Grønn), *Geistlig Edsprotokol . . .*, (Kristiania, 1918), s. 8.

16. Jvf. mine artikler: *Norske studenter på jesuittenes skoler inntil dommen på Gjerpen prestegård i 1613* (Norsk Slekthistorisk Tidsskrift, 12 (1950), ss. 367-368; *Jesuitterdommen på Gjerpen prestegård i 1613* (NSHT, 13 (1951), ss. 5-8).
17. Rettergangens samtlige dokumenter er blitt trykt i (Oddvar Grønli), *Norske Herredags-Dombøger*, Tillegg til 1.-4. rekke, ss. 601-621.
18. (Sigurd Kolsrud), *Oslo og Hamar Bispedømmes Jordebok 1574-1577*, (Oslo, 1929), s. 135.
19. Statsarkivet i Oslo, Christiania Stifts-direksjon, Kirkeregnskaper, Protokoll 14 (1686-1688), nr. 133; teksten vedrørende Baldishol ble avskrevet av Kåre Kveseth, for Hedemarksmuseet og Domkirkeoddens arkiv.

Er katolisismen blitt for horisontal?

Av og om Hans Urs von Balthasar

Det er tydelig at Den katolske kirke står sterkere i våre naboland enn her hjemme. Et opplagt tegn på dette er den store aktivitet vi kan iaktta hos katolske forleggere i Sverige og Danmark, ikke bare når det gjelder å skape nytt, men også ved å oversette utenlandske bøker. På denne måten kommer de nærmere kirkens liv på kontinentet enn vi med våre beskjednere ressurser. Man kan misunne dem et slikt fortrinn når man blar gjennom boklistene de sender ut. I år har således Katolsk Forlag (Danmark) utgitt en liten bok av Hans Urs von Balthasar, «Troens ABC – en håndsrækning til usikre troende», i dansk oversettelse ved Lilian Unmack Larsen og Elsebet Kieler, og den har funnet veien til St. Olavs redaksjon.

Grunnen til at den fortjener en smule omtale, er at vi her i k k e har spesiell grunn til å misunne våre trosfeller lenger syd. Det dreier seg om en bok som reflekterer en helt annen kirkesituasjon enn den skandinaviske. Den er et innlegg i en sentraleuropeisk kirkedebatt som vanskelig lar seg transplantere til våre forhold. Men bokens anliggende angår oss alle på flere vis, derfor følgende refleksjoner.

Brobygging mellom teologer og legfolk

von Balthasars bok er ment som et forsøk på å bygge bro mellom teologer og legfolk (det er formodentlig dem det siktes til med ordet «troende»). Ethvert forsøk av denne art er prisverdig og fortjener takk. Hvorfor? Fordi det på religionens område er en avstand mellom leg og lærd som langt overskrider de skillelinjer som er vanlige i vår såkalt opplyste tid. Moderne mennesker, f. eks. ungdommen, har et godt grep på det vi kan kalle «det moderne verdensbildet». De kjenner til kosmologi og psykologi (for å ta ytterpunktene), biologi og fysikk, kanskje også historie og litteratur. Men straks vi begir oss over på religionens landemerker, sier det vanligvis stopp.

Her har man ingen større fagkunnskaper, her man prisgitt intuisjoner, anelser, følelser, fordommer, vrangforestillinger og overtro. Dette er et faktum og et forbløffende sådant. Hvorfor denne diskrepans — hvorfor «spriker» bildet til en slik grad? Vår tid sitter inne med et vell av fagkunnskap om religionene, også om kristendommen, kunnskap som ikke skulle være spesielt vanskelig eller tungt tilgjengelig. Altså: hvorfor?

Trolig på grunn av manglende undervisning og opplæring. Trolig fordi religionen har appellert mer til følelsene (særlig skyldfølelsen) enn til fornuften og fantasien. Slik fortsetter det å sprike gjennom oppveksten og utdanningsårene. Barnetroen får overleve alt for lenge uten å bli justert som all annen barne-tro og tenkning nødvendigvis blir det med årene. Man har ikke fått hjelp til å tenke som voksen om troen. Man tror som et barn og tenker som et barn om troen — inntil troen ganske enkelt blir irrelevant

Utviklingen innen kirken i de senere år har sett en oppblomstring av teologisk aktivitet.

eller forsvinner, eller vekkes av dvalen gjennom krisesituasjoner i voksen alder, og da må det hele justeres på nytt.

Mønsteret idag er sort sett slik. Ergo: Alle forsøk på å bøte på denne tingenes tilstand er prisverdige, mer enn det: de er livsviktige og bør vies maksimal oppmerksomhet. Troen er én sak — hva vi tenker om den en annen. Det er her det gjelder at leg og lærd kommer i tale med hverandre. De har den samme tro, men gjør seg ofte såre forskjellige tanker om den.

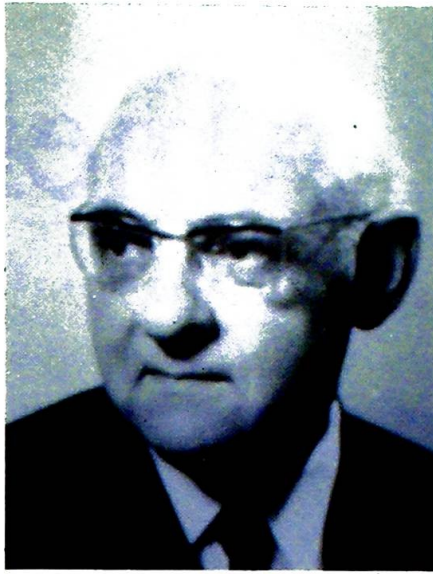
Teologens plass i kirken

von Balthasar er så lærd at i samtale med ham blir vi alle leg, uansett hva vi ellers måtte gå for å være. Han er en av vårt århundres virkelig store og betydelige teologer. Han gir oss derfor en glimrende anledning til å reflektere litt over teologen og hans plass i kirken. For teologen er ikke mer enn en vanlig troende. Det som skiller ham ut er at han har gjort det til sitt livs oppgave, til fag i vanlig forstand, å tenke om troen, tenke gjennom troen, gjennomtenke den. Dette gjør han som en vanlig troende, dvs. ikke bare for sin egen skyld, men for fellesskapets, kirkens. Teologen er altså en som «taler» («legein») om «Gud» («theos») til andre og for andre. Teologene er troens forklarere og forsvarere.

Det er ingen grunn for katolske kristne å overta eller ta med seg inn i kirken den protestantiske bruk av ordet «teolog», som ofte er ladet med mistenksomhet og lett får en odiøs klang. «Teolog» og «fagteologi» er helt naturlige bestanddeler i kirkens liv, uunnværlige, og har alltid vært det. Ikke enhver prest er teolog (her skal man heller ikke overta den protestantiske ordbruk) — enhver teolog er ikke prest. I oldkirken var biskopene teologene fremfor noen, idag er det stort sett andre som ivaretar oppgaven. Teologene behandler man med respekt, fordi de arbeider på kirkens vegne og søker det felles beste.

Økt teologisk aktivitet

Utviklingen innen kirken i de senere år har sett en oppblomstring av teologisk aktivitet. Etter krigen, og særlig etter det siste kirkemøtet, har katolsk teologi fått

Hans Urs von Balthasar er en av de største teologer i moderne katolisisme.

nytt liv og oppviser i øyeblikket stor vitalitet, i skarp kontrast til de to hundre årene eller så som gikk forut. Men her støter vi på ett av de trekkene ved samtidens kirkeliv som von Balthasar føler seg provosert av og som er foranledningen til hans bok. Vi lever fortsatt med en offisiell lære som forvaltes av kirkens læreembete («magisterium»), men vi ser at denne læren, teoretisk som praktisk, tolkes på mange forskjellige måter.

Teoretisk sett skyldes dette at vi ikke lenger lever i et intellektuelt entydig univers. Vi opererer med mange ulike «sprog» eller tankeretninger. Kirken favoriserer ikke lenger noen bestemt filosofi som grunnlag for teologien. Tidens intellektuelle situasjon er altså «analytisk» og «pluralistisk», ikke «syntetisk» og enhetlig. Resultatet blir divergenser og diskusjoner. På det praktiske plan gjelder det samme. Adferdsmønstre avspeiler at samfunnet, eller samfunnene, har mange ulike innbyrdes kulturformer og subkulturer. Igjen blir mønsteret langt fra entydig. Nye problemstillinger går på tvers av klasseskiller og kjønnsroller. Ofte søker man sin trygghet og tilhørighetsfølelse i de små enheter som grupper, miljøer, alternative samfunn, o. l. Siden det her hele tiden dreier seg om kristnes, de troende og praktiserendes situasjon, sier det seg selv at alt dette får konsekvenser for teologien. For teologen står ikke utenfor og overfor det troende folk, han er nettopp en av dets mange lem-

mer, en av dets mange talsmenn, og føler situasjonen innenfra.

Er katolisismen blitt for horisontal?

Spørsmålet om hvorvidt katolisismen er blitt for «horisontal», gjelder nettopp den situasjonen vi befinner oss i. Den senere utviklingen innen teologien har vendt oppmerksomheten mot det historiske, det timelige, verdens og tidens behov, på en måte som danner en tydelig kontrast til den tidligere (dog ikke særlig gamle) og mer «vertikale» holdning til historien og kirkens plass i den. Det annet Vatikan-konsil gav tendensen sin sanksjon, men interesserte seg mer for den praktiske enn for dens teoretiske konsekvenser.

Den beste illustrasjon til fenomenet som sådant er den nye form for katekisme som vi har sett i nyere tid. Den gamle form, som bestod i spørsmål og svar (og hvor man får inntrykk av at svarene var viktigere enn spørsmålene), er blitt avløst av en fortellende og forklarende fremstilling av troen og kirkens liv. Først i rekken av slike var den hollandske katekismen for voksne (NB! man har sluttet å behandle de troende som barn en masse), og siden er det kommet atskillig flere, både offisielle (f. eks. den økumeniske tyske) og private, dvs. fra individuelle teologers hånd (f. eks. av K. Rahner, W. Kasper, H. Küng, o. a.). Tittelen er ikke lenger nødvendigvis «katekisme», men oftest «trosbok», «bok om troen». I denne nye typen litteratur forsøker man fremfor alt å forklare troens innhold, tradisjonelle formuleringer, samt diskutere nye problemer. Her møter vi en kirke i liv, i arbeid, i diskusjon, kort sagt: underveis.

Liten bok av stor teolog

Hans Urs von Balthasar henvender seg til usikre troende, med andre ord dem som er blitt foruroliget av utviklingen innen kirkens teologi og praksis. Han ønsker å gi dem en håndrekning ved å peke på hva som er rett og hva som er galt i dagens teologiske virvar. Som tittelen antyder, skulle man vente at det dreide seg om en «trosbok» fra forfatterens side («Troens ABC»). Men det gjør det ikke. Han har heller valgt å

(Forts. s. 17)

Amerikansk

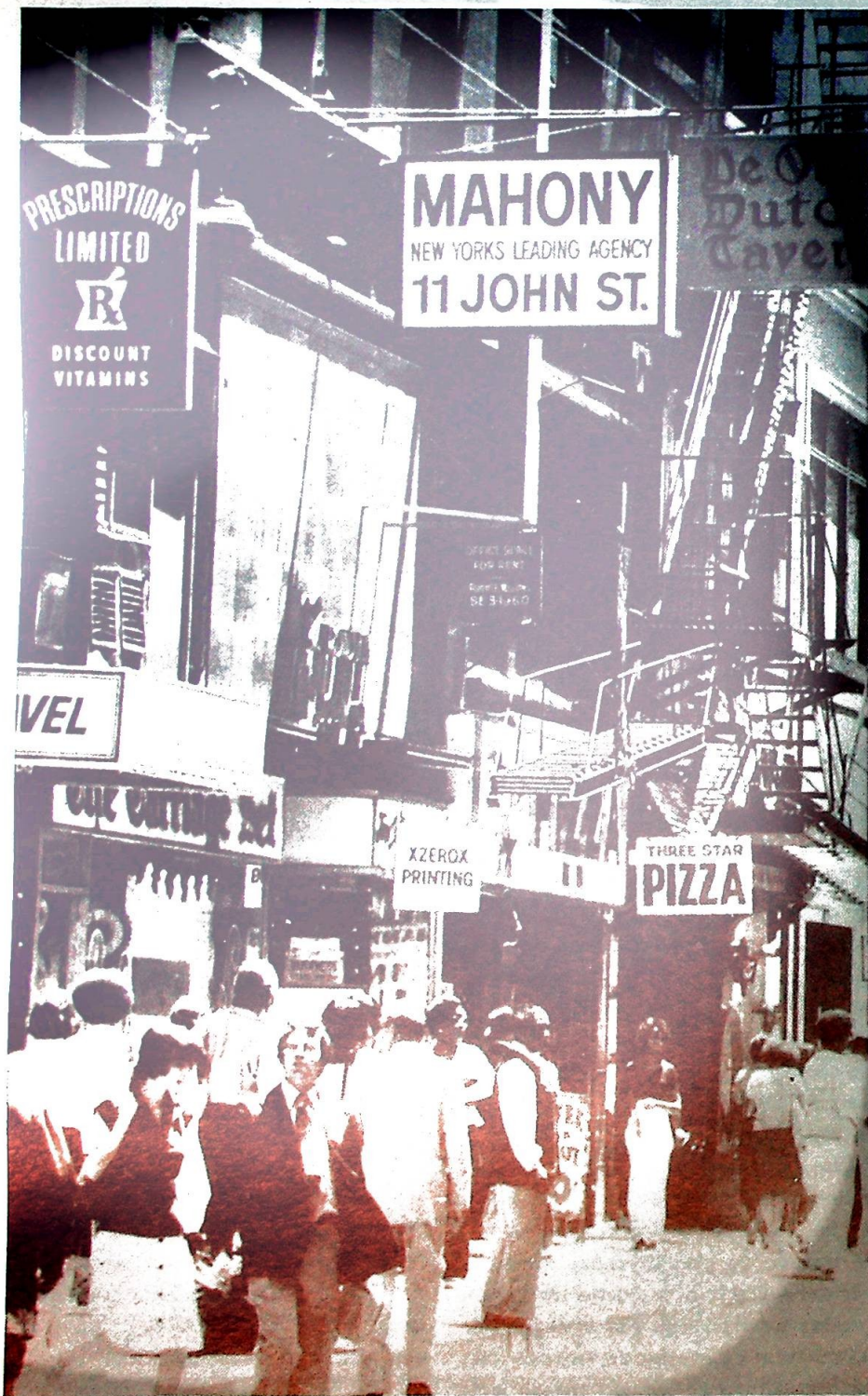
Føljetong fra vår

4. april.

Et forskrekkelig vintervær har avløst sommervarmen. Litt lenger nord er det snøstormer og folk fryser ihjel. Der jeg bor er det varmt hos the ladies, men varmen når ikke opp til mitt rom.

Jeg benytter meg av de glimrende anledninger som her finnes til å få informasjon om kirken i Amerika, Nord- og Syd-. Pavens reise til Brasil ble jo, som vi vet, en virkelig suksess. Det kommer av, sier man, at den ikke var planlagt av Vatikanet, men helt og holdent av den lokale kirken. Kardinalene Arns og Lorscheider vet hva de vil. For noen år siden var det mye snakk om «befrielsesteologen» Boff, en dominikaner som i likhet med Küng stod på den romerske troskongregasjons svarteliste. Mot Küng ble det grepet inn, Boffs hollandske ordensbror Schillebeeckx måtte til forhør i Roma, men Boff har man ikke hørt noe mer om. Det skal etter sigende komme av at begge de brasilianske kardinalene på sine besøk hos paven uttrykkelig sa fra om at hvis Roma setter spørsmålstegn ved Boffs teologi, da setter man spørsmålstegn ved hele det brasilianske episkopats teologi, ettersom Boff er dets teologiske rådgiver. Dette episkopat, sier min hjemmelsmann, er ikke bare kirkens største, men også kirkens beste.

Annerledes er det med biskopene i El Salvador. Romero var unntagelsen, hans etterfølger Rivera y Damas er det også. Han får heller ikke den støtte fra Roma som han rettelig burde ha. Roma har plassert ham mellom to stoler: som apostolisk administrator av San Salvador er han riktignok Romeros etterfølger, men så lenge den formelle utnevnelsen til erkebispestolen lar vente på seg, har han ikke den autoritet han trenger hverken i bispekonferansen eller i staten. At

dag-bok II

egen tid

saken trekker ut skal for en del ha sin grunn i at andre biskoper i El Salvador skriver til kurien i Roma (og også til biskoper i USA) om faren ved de «politisk radikale» standpunkter som Romero og Rivera har inntatt. Den romerske kurien er igjen hva den var før konsilet, alt tyder på det. Men kirken forøvrig er ikke helt den samme, så Roma har det ikke så helt lett.

5. april.

I dag var en sympatisk kongressmann her, — talte lenge om Reaganadministrasjonens betenkelige politikk: å forsyne forskjellige latinamerikanske land med våpen som de så kan bruke mot hverandre. — Opposisjonen mot Reagans politikk vokser blant de kristne her i landet. Kirkene i USA sies faktisk å representere den sterkeste opposisjonsgruppen. Den såkalte «moral majority» er i virkeligheten en fundamentalistisk minoritet som er i besittelse av anselige økonomiske pressmidler, men spiller en ubetydelig politisk rolle, forsikrer man meg.

Interessant er det katolske episkopats utvikling fra å ha vært verdens kanskje mest konformistiske til en økende selvstendighet. Jeg minnes den amerikanske biskopen jeg møtte under konsilet, som — høyrød i ansiktet — proklamerte at atomvåpen kunne godtas som forsvar for den frie verdens katolske skoler dersom disse ble truet. Jeg minnes også at vår kjære biskop Taylor var en av de ytterst få i verdens-episkopatet som holdt en pasifistisk tale på konsilet. Det var *den gang*. Nå har USA's bispekonferanse kommet med sterke uttalelser mot den militære støtten til regimet i El Salvador og mot opprustningen, særlig med kjer-

nevåpen. Washingtons erkebiskop Hickie skal ha spilt en ledende rolle i denne sammenheng. Men etter bispekonferansens uttalelse begynte biskopene i El Salvador å skrive brev til de mest konservative eller tvilende kolleger i USA. Følgen ble at den biskopelige enhetsfronten her begynte å svikte, noe som i den nåværende situasjon ikke kan få fortsette. Derfor mente Hickie at han ikke kunne stille seg som vert for vår aksjon, det ville ha gjort situasjonen enda vanskeligere. Og ettersom han ikke kunne gjøre det, kunne de biskopene som hadde tenkt å komme heller ikke gjøre det, — slik er den katolske etiketten. Det er beklagelig, men forståelig.

6. april.

Vinterværet fortsetter. Snøstormene avløser hverandre og streifer også Washingtons omgivelser. En så voldsom vind som denne har jeg aldri tidligere opplevd noe sted, man kan nesten ikke ta seg over gaten. Kulden er forferdelig.

For meg en nyttig erfaring dette å kjenne rent fysisk hvordan det er å fryse og være sulten samtidig, både ute og inne. Man forstår bedre: Selv om den psykologiske forskjellen er stor, ettersom min frost eller i det minste min sult er frivillig og kan avbrytes når som helst, så reagerer kroppen og også sinnet på en måte som gjør at man kan forestille seg hvordan disse andre har det, de som ikke har valgt å ha det slik.

Ett av problemene i Latinamerika er naturligvis opposisjonens forhold til kommunismen. Noen i vår gruppe vil bortforklare problemene med påstanden om at det overhode ikke forekommer noen innblanding fra «østlig» hold, det være seg Sovjet eller Cuba. Det er jo latterlig,

og slike formuleringer i det dokumentet vi strever med å utarbeide, ville gi oss et skinn av total naivitet, fremholder flere av oss. En unødig debatt kan man mene, ettersom hel gruppen er absolutt enig om at hovedansvaret *nå* ligger hos USA's regjering som direkte og indirekte opprettholder militær støtte til en regjering som har latt myrde femogtredve — til femti tusen mennesker. Og vårt hovedanliggende er jo å gi tyngde til den opinionen som krever en endret USA-politikk. Erkebiskop Rivera har klart fordømt «utenlandske makters» innblanding på *begge* sider i kampen. Det finnes ingen tvil.

I El Salvador er geriljaen katolsk, men lederne marxister, og det kan være bekymringsfullt. Man har jo dessverre altfor ofte sett hvordan marxistiske befriere — så snart befrielsen er gjennomført — gjør en rask slutt på friheten og begynner å undertrykke sine ikke-marxistiske våpenbrødre. Det ville være godtroende å lukke øynene for slike fakta. Men har man rett til a priori å fornekte muligheten av at en forandring noen gang kan skje? Må man oppgi håpet om en sosialisme med menneskelig ansikt — drømmen bærer man i sitt hjerte — fordi en slik sosialisme aldri hittil har fått mulighet til å vokse frem? Det spørsmålet slipper en aldri, og må aldri få lov å slippe taket i en. Men svaret? Hvordan det enn er eller ikke er, så har marxistene i El Salvador ikke vist noen tendenser til å ville bekjempe religionen. Hittil etterstreber de samarbeid med gjensidig respekt for hverandres overbevisning. Ingen sovjetisk og heller ingen cubansk linje, men en egen type sosialisme.

Kanskje gjelder det samme om de kristne motstandskjempere i El Salvador

(Forts. s. 19)

BLIKK på TIDEN

FRATER CANDIDUS

Da pater Rieber-Mohn var dette bladets redaktør, begynte han også å skrive sine «Blikk på tiden. Velorientert som han var om det meste som skjedde i samtiden bragte han flere «blikk» i hvert eneste nummer, og kommenterte med humorens glimt i øyet tildragelser både ute og hjemme. Han kunne ta opp de mest banale hendelser og uttalelser, ikke minst fra vårt hjemlige kultur- og kristenliv, og likevel makte å gjøre dem interessante. For det var selve blikket som var interessant, blikket som så nye og slående sammenhenger, som kunne skape komikk i gravalvoret, og oppdage alvor der hvor de fleste bare lo. Slik var pater Rieber-Mohns blikk. Han kunne, som Hans Andreas Ihlebæk skrev i sin nekrolog, «i løpet av noen minutter sette en sak inn i en åndshistorisk sammen-

heng som var klargjørende for andre».

Pater Rieber-Mohns skribentvirksomhet står uten tvil i stor gjeld til hans blikk, og som samlende tittel over hele hans forfatterskap skal det godt gjøres å finne noen mer dekkende enn nettopp «Blikk på tiden».

Pater Rieber-Mohn skrev sine «blikk» under pseudonymet *frater Candidus*. Han kunne sin kirkelatin, men var ellers ingen utpreget latinist, så han har nok først og fremst valgt ordet ut fra dets grunnbetydning: *hvit*. Dermed antydnet han sin hvite dominikanerdrakt og sin tilhørighet til St. Dominikus' orden. Den utdannelse han fikk i ordenens studiekloster i Paris betød meget for ham, men den gjorde ham ikke fransk, slik enkelte har hevdet. Møtet med etterkrigstidens franske åndsliv og dominikanerordenens gamle humanistiske tradisjon gav ham imidlertid nye perspektiver på mangt, og dermed kunne han komme hjem med uvante innfallsvinkler og synspunkter til et land som også i kulturlivet mer og mer preges av det anglo-amerikanske, i den grad at vi uttrykker oss stadig bedre på engelsk, og stadig dårligere på andre språk, vårt morsmål medregnet. Men fransk var pater Rieber-Mohn hverken i sin stil eller i sin tanke.

Det er nok å anføre hans humor som eksempel. Når han kalte seg *Candidus* var det utvilsomt også med ordets franske betydningsnyanser i tankene. Voltaire har skrevet en hel roman med tittelen «Candide», og dette er også hovedpersonens navn. Candide er en naiv og troskyldig person, som av den grunn kommer opp i de umuligste situasjoner, og hele tiden blir et uforstående offer for realitetenes verden, hvor troskyldighet så langt fra hjelper noen frem. Jeg kan vanskelig tenke meg en fransk skribent velge pseudonymet *Candide*; selv ironien er såvisst ingen fransk oppfinnelse. For pater Rieber-Mohn var den en yndet form for humor, som lå ham langt nærmere enn å ironisere over an-

dre. Men i betegnelsen *Candidus* ligger der nok også en porsjon sokratisk koketteri; paterens humor hadde jo så mange undertoner.

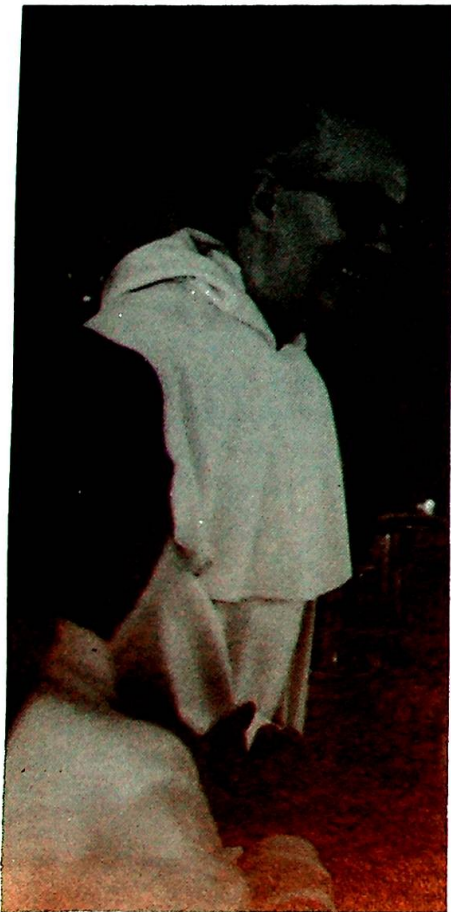
Og han ville ikke være den han var om han ikke også la et dypt alvor i denne selvironien: naiv synes også den som nekter å innordne seg i kynismens spill; troskyldig virker ofte den som setter troen opp mot kjennsgjerningene. Men var det ikke nettopp dette pater Rieber-Mohn så flittig gjorde i tale og skrift?

Når pressen prioriterte salget på be- kostning av etikken var hans penn utrettelig, selv om han så vel som noen var klar over at i den såkalte realitetenes verden er det pengene som til syvende og sist er mest reelle og følgelig får det avgjørende ord. Men der er en art troskyldighet som kommer fra selve evangeliet. Den som vil tro på livets såkorn i en verden overgrodd med klunger og tistler, må han ikke nødvendigvis være troskyldig? Slik sett var *frater Candidus* troskyldig, men han var seg sin troskyldighet bevisst. Den var så å si en del av hans bekjennelse.

Til all lykke var pater Rieber-Mohn ikke klassisk filolog, for da ville han nok ha valgt et annet pseudonym. Hos de latinske forfattere har ordet *candidus* en rekke betydningsnyanser som den gode frater ville ha rygget tilbake for, beskjedent som han var på egne vegne. *Candidus* har nemlig også noe med klarhet å gjøre: *vox candida* betyr en klar røst. Også måten å tale på, selve stilen, kan være *candidus*: det er den når den er klar og ukunstlet. Dernest kan *candidus* betegne en karakteregenskap, og da må vi oversette med redelig, upartisk, oppriktig. Endelig kan *candidus* også betegne humøret, og da blir ordet nesten synonymt med det greske *hilarion*, og betyr munter, omgjengelig!

Vi som nå savner frater Candidus, vi kan bare konstatere at han ikke minst var *candidus* i ordets sistnevnte betydninger: han var klar i sin stil, redelig i sin ferd, og omgjengelig og munter i sitt vesen. På samme måte som «Blikk på tiden» kan tjene som en sammenfattende overskrift over hans forfatterskap, kan derfor *frater Candidus* stå som en samlende karakteristikk av hans person.

Pater Hilarion

ER KATOLISISMEN . . .

(Forts. fra s. 13)

«ordne opp» i tidens teologiske verden, noe han gjør til gagns. Det er en liten bok, skrevet av en stor teolog.

For von Balthasar er en stor teolog, en av de aller største i moderne katolisisme. Han er sikkert en av Europas lærdeste menn og er i tillegg utstyrt med den sjeldne gave at han hele tiden forsøker å skape syntese. Mens så mye av nyere teologisk litteratur har et analyserende preg, og ofte er å betrakte som forskningsbidrag, forsøker von Balthasar å danne enhet i mangfoldet. Til sammenligning kan det nevnes at Karl Rahners teologiske hovedinnsats består i utallige «teologiske undersøkelser», mens von Balthasars består i ett enkelt kjempeverk, hans teologiske estetikk «Herrlichkeit», et gigantisk Rundschau av katolsk tro og tenkning. Hans særpreg er å holde oppmerksomheten rettet mot de sentrale dogmene som inkarnasjonen, forløsningen, Treenighetsmysteriet, uansett problematikken art. Han forsøker å forene den vertikale og den horisontale vinkelen (for å holde oss til disse klisjéene), og gjør det på sin personlige og dypsindige måte. Han er mer enn en skrivebordsteolog, med dype røtter i mystikk og hagiografi. Et tegn på dette er også at han har et tydelig pastoralt siktepunkt med mange av sine mindre skrifter — som det foreliggende — og føler seg direkte berørt av sine medkristnes situasjon, som på grunn av fellesskapet de kristne imellom er blitt hans egen på en indirekte måte.

Fra periferi til sentrum

von Balthasars anliggende er alltid troens kjerne. Hans diskusjon beveger seg alltid fra periferi til sentrum, i den ovenfor nevnte forstand. Det samme gjør den også i en annen forstand. Han ønsker å innta en sentrumsposisjon i de spenninger som er oppstått i moderne katolsk tenkning. Han ser med uro og mistenksomhet, til tider også fortvilelse, på «de konservative» og «de progressive» (igjen er begrepene ikke helt tilfredsstillende), særlig sistnevnte gruppe. I så henseende står han nær det som vil måtte være en

offisiell holdning i en brytningstid. Forståelsesfull, men varsom kaster han et velinformert blikk på tiden — og rister på hodet.

Fordi von Balthasar er en stor teolog, og fordi han selv var med på en oppmykning av teologien i tiden før siste kirkemøte, er det beklagelig å konstatere at hans bok er en trist bok. Han skriver fra en forsvarsposisjon, fordi han finner at hans egen posisjon er truet. Dette gir ham et defensivt preg. Men han er også mann for å gå til angrep. Dette gir ham til tider et aggressivt preg. Det er heller ikke første gang at von Balthasar har skrevet bøker av denne art. Han har i et tidligere arbeide gjort rede for hvorfor han ikke har valgt å forlate kirken når tingene står så svakt som de i hans øyne faktisk gjør. Han er blitt pessimist. Dette preger boken tvers igjennom. Det gjør den til mindre av et «sentrumsskrift» og en håndsrekning enn meningen sikkert var.

Defensive trekk preger kapitel etter kapitel, det vitner også titlene om (rasjonalisme, progressisme, liberalisme, eksege, økumenikk). Forfatteren trives kort sagt ikke med det meste av moderne katolsk teologi. Han skriver mer *mot* det han ikke liker enn *for* det han liker. Han viser større engstelse for «venstrefløyen» enn for «høyrefløyen» — her har han en markert forskjellig tendens fra Paul VI. Det er igrunnen underlig, all den tid det er tradisjonelistene som har skapt faren for et skisma etter konsilet. Erkebiskop Lefebvre har vist seg å være en større trusel for kirkens enhet enn de hollandske eksegeter.

Tidsdokument med tydelig tale

Personlig tviler jeg på at de «usikre» troende han henvender seg til blir mindre usikre etter å ha lest hans bok. De vil i første omgang få møte livet på de teologiske høydene, og på høydene blåser det som bekjent. På den annen side er det et faktum at kirkelivet i Sentral-Europa i lengre tid har vært preget av større motsetninger og uro enn hos oss her nord. Vi har i tiden etter konsilet vært velsignet med en stor grad av fredelig overgang fra gammelt til nytt, samt en stor forståelse prester og legfol imel-

lom. Vi er blitt spart for ekstreme retninger og hodeløse eksperimenter. Den form for klerikalisme som pådytter legfolket prestenes problemer, er vi stort sett også blitt spart for. Og det er bare å glede seg over. På den annen side har det aller meste av tidens teologiske diskusjoner gått oss hus forbi. Her er vi fattigere.

von Balthasars bok taler fra og til en annen situasjon. Vi kan lære meget om den ved å lese boken. Men vi kan neppe gjøre den til vår egen i full forstand, av de nevnte grunner. Den er for tilspisset til det. Man kan saktens spørre hvorfor den ble oversatt til dansk, kirkesituasjonen i nabolandet er neppe så vesensforskjellig fra vår egen. Men som et teologisk tidsdokument har den sin tydelige tale.

Dersom mye katolsk teologi er kommet i ubalanse i den forstand at forståelsen av katolisismen er blitt for horisontal — og dette synes å være felles-

(Forts. neste side)

FRA ØRKENEN:

ABBA ANTONIUS

Munkene kom med lovord om en bror. Da denne broren kom på besøk til abba Antonius, ville den gamle prøve om han tålte å bli ydmyket. Abba Antonius så at det ikke var tilfelle, og sa: «Du ligner et hus med vakker fasade, men som bakfra røves av tyver.»

ER KATOLISISMEN . . .

(Forts. fra s. 17)

nevneren for de problemer von Balthasar tar opp selv om han ikke anvender den —, er jeg slett ikke sikker på at hans svar er de beste i den gitte situasjon. Man må gi ham stor ære og takk for den Kristus- og Treenighets-sentretre form for teologisk tenkning han representerer. Han vitner om den klassiske forståelsen av «teologi» hvor det ikke lar seg gjøre å skille mellom akademisk og mystisk teologi, unntatt på teologiens bekostning. Men han har liten tillit til den måten teologene bruker sin frihet på, friheten til å granske og diskutere. Uten noe sted å kritisere den moderne katolske preste- og teologutdannelse merker man at han er glad for at det ikke er han som er ung seminarist. Han tviler sterkt på at det gamle sprog — det være seg Skriftens eller dogmenes — trenger å oversettes på ny. Han bekjenner seg til konsilets mange praktiske endringer uten å føle behovet for å videreutvikle teologien bak.

Det sier seg selv at en kristendomsforståelse som er for horisontal bare nærer seg av én side ved kirkens trosskatt, noe den vil lide sterkt under. Den vil derved ikke lenger være representativ for katolsk tro og liv. Men å gi inntrykk av at prestene og teologene i dagens kirke har falt for denne fristelsen, er neppe dekkende. Polemiske bøker gir alltid et ensidig bilde av situasjonen de henvender seg til. Arbeidet med «historisk teologi», interessen for politikk, behovet for å oversette gamle ord med nye, dogmehistorie og eksegesi, er langt fra uforenlige med kirkens tradisjonelle trosskatt. Mye av dagens teologiske arbeid står i direkte kontinuitet med hva kirkens teologer alltid har forsøkt å gjøre: tolke og oversette.

Alt dette, og mere til, kan man lære om ved å lese von Balthasars bok. Den er å få i St. Olav Bokhandel.

Hans Urs von Balthasar:
TROENS ABC — håndsrekning til usikre troende.
Katolsk Forlag 1982.

LITURGISK KALENDER

OKTOBER

1. Terese av Jesusbarnet, jomfru, Job. 38, 1.12-21; 39, 33-35.
2. De hellige vernéngler. 2. Mos. 23,20-23a. Mt. 18, 1-5.10.
3. 27. alm. søndag. 1. Mos. 2, 18-24. Hebr. 2, 9-11. Mk. 10, 2-16 eller 2-12).
4. Frans av Assisi. Gal. 1, 6-12. Luk. 10, 25-37.
5. Ferial. Gal. 1, 13-24. Luk. 10, 38-42.
6. Ferial eller Bruno, prest. Gal. 2, 1-2.7-14. Luk. 11, 1-4.
7. Vår Frue av Rosenkransen. Gal. 3, 1-5. Luk. 11, 5-13, eller (Jomfru Maria) Ap.Gj. 1, 12-14. Luk. 1, 26-38.
8. Ferial. Gal. 3, 7-14. Luk. 11, 15-26.
9. Ferial eller Dionysius, biskop, og ledsagere, martyrer, eller Johannes Leonardi, prest, eller Jomfru Marias lørdagsmesse. Gal. 3, 22-29. Luk. 11, 27-28.
10. 28. alm. søndag. Visd. 7, 7-11. Hebr. 4, 12-13. Mk. 10, 17-30 (eller 17-27).
11. Ferial. Gal. 4, 22-24.26-27.31 - 5, 1. Luk. 11, 29-32.
12. Ferial. Gal. 4, 31 b - 5, 6. Luk. 11, 37-41.
13. Ferial. Gal. 5, 18-25. Luk. 11, 42-46.
14. Ferial eller Callistus I., pave og martyr. Efes. 1, 3-10. Luk. 11, 47-54.
15. Teresa av Avila, jomfru og kirkelærer. Efes. 1, 11-14. Luk. 12, 1-7.
16. Ferial eller Hedvig, nonne, eller Margrete Marie Alacoque, jomfru, ellr Jomfru Marias lørdagsmesse. Efes. 1, 15-23. Luk. 12, 8-12.
17. 29. alm. søndag. Jes. 53, 10-11. Hebr. 4, 14-16. Mk. 10,35-45 (eller 42-45). (Ignatius av Antiokia, biskop og martyr, feires ikke).
18. Lukas, evangelist. 2. Tim. 4, 9-17a. Luk. 10, 1-9.
19. Ferial eller Jean de Brébeuf og ledsagere, martyrer, eller Paulus av Korset, prest. Efes. 2, 12-22. Luk. 12, 35-38.
20. Ferial. Efes. 3, 2-12. Luk. 12, 39-48.
21. Ferial. Efes. 3, 14-21. Luk. 12, 49-53.
22. Ferial. Efes. 4, 1-6. Luk. 12, 54-59. Årsdagen for innsettelse av pave Johannes Paul II.
23. Ferial eller Johannes av Capestrano, prest, eller Jomfru Marias lørdagsmesse. Efes. 4, 7-16. Luk. 13, 1-9.
24. 30. alm. søndag. Jer. 31, 7-9. Hebr. 5, 1-6. Mk. 10, 46-52. (Antonius Maria Claret, biskop, feires ikke).
25. Ferial. Efes. 4, 32 - 5, 8. Luk. 13, 10-17.
26. Ferial. Efes. 5, 21-32. Luk. 13, 18-21.
27. Ferial. Efes. 6, 1-9. Luk. 12, 22-30.
28. Simon og Judas, apostler. Efes. 2, 19-22. Luk. 6, 12-19.
29. Ferial. Filip. 1, 1-11. Luk. 14, 1-6.
30. Ferial eller Jomfru Marias lørdagsmesse. Filip. 1, 18b-26. Luk. 14, 1.7-11
31. 31. alm. søndag. 5. Mos. 6, 2-6. Hebr. 7, 23-28. Mk. 12, 28b-34.

ER DET PLASS TIL JOMFRU MARIA I VÅRT FROMHETSLIV?

INNLEDNING TIL SAMTALE VED

PATER ARNO GERRITSMA OFM (DEN ROMERSK-KATOLSKE KIRKE)
SOKNEPREST SVERRE H. SMEBYE (DEN NORSKE KIRKE)
FADER JOHANNES (DEN ØSTLIG-ORTODOKSE KIRKE)

KVINNELIGE TEOLOGERS FORENING INNBUDT

ETTER SAMVÆRET AFTENBØNN I KAPELLET
ENKEL BEVERTNING, KOLLEKT

PEISESTUA, KATARINAHJEMMET, MAJORSTUVEGEN 21B, OSLO
TIRSDAG 19. OKTOBER 1982 KL. 1930

ALLE HJERTELIG VELKOMNE

ARR.: FELLOWSHIP OF ST. ALBAN AND ST. SERGIUS

GUSTAV THIELEMANN

Pølse- og hermetikkfabrikk

Tif. 83 41 84 - DRAMMEN

FORSIKRINGSKAPET LIVSFORSIKRINGSKAPET
VESTA HYGEA

MED TANKE PÅ FREMTIDEN

Allslags snekkerarbeid utføres REIDAR MYRVOLD & SØN

Glads vei 23, Grefsen
Tif. 21 18 32

HOPSDAL & DAHL A/S

Aut. Installatør, TV-, Radio-
og Utstyrsforretning
TORNØEGARDEN - BERGEN

MALERMESTER

utfører allslags maler- og tapetserarbeider

Georg og Otto Foerster

Tif. 21 69 06

GUSTAV BØHM & SØN A/S

Bakeri og Konditori

Drammen

THRONSEN & CO. A/S

Boktrykk - Offset - Repro

Bernh. Getzgt. 3 b, Oslo 1

Telefon 20 40 02 - 20 70 02

BEGRAVELSESBYRÅET

 Jacobsen a/s
Ullevålevn. 1

TELEFON * 20 79 05

Alltid telefonvakt

Vi kommer i konferanse

Ordner alt

Egen parkeringsplass

A/S NORSKE SHELL

FYRINGSOLJE

Leverandør til de fleste
katolske institusjoner
i Norge

Ved bestilling av olje:

02-19 12 00 - Service 02-19 12 20

AMERIKANSK ...

(Forts. fra s. 15)

som man forsikrer om deres brødre i Nicaragua. «De er storartede», sier en spesialist på Latinamerika, en presbyteriansk teolog. «De har oppdaget dybde-dimensjonen, den mystiske dimensjon i kristendommen, i selve sin motstandskamp. For å våge og orke å ta alle risikoer må de ganske enkelt leve på det nivået. Og de er kirketro, kirkebevisste! Deres biskoper har ikke fulgt med, men de nekter å bryte med dem, de kjenner seg solidariske med dem. Vi må overbevise våre biskoper, sier de, og ikke med andre midler enn Bibelen, kirkens egen sosiallære slik den uttrykkes i de pave-lige rundskriv, og sist, men ikke minst: helgenenes eksempel!»

Velkommen! Velkommen!

Selv om vi ikke er helt i orden ennå,
så kom og se vår nye bokhandel i Akersveien 14!

Vi har det meget, meget bedre,
og tror dere vil være enig med oss.

Se etter det lille Bokhuset i Akersveien,
det lyser opp der det står.

ST. OLAV BOKHANDEL A/S

Akersveien 14, Oslo 1. Tif. (02) 20 72 48.
Åpent kl. 9—16, lørdager 9—13, torsdag 9—18.

MARIA OG ...

(Forts. fra s. 3)

i tradisjonen. Vi forstår bedre at alt kommer av nåde og at alt er nåde. Og selv sagt, at alt begynner og fullendes i troen, som er Guds gave.

At troen utfolder seg i gjerninger er selvsagt protestantene enig i, de som er så stolte over sin mangfoldige sosiale innsats. Den kunstige motsetningen mellom apostelen Jakob (som fremholdt gjerningene, Jak. 2, 14-26) og Paulus (som fremholdt troen, Rom 4-5) er i dag overvunnet i økumeniske oversettelser av Bibelen. Det samme gjelder inkarnasjonen. Protestantene — og da særlig lutheranerne — har på nytt satt den høyt i ære, i en tid da enkelte katolikker nedvurderer den på beklagelig måte.

De ortodokse (dette sagt med nyanser og forbehold) inntar motsatt standpunkt av protestantene. Protestantene bebreider katolikkene at de overser nådens forrang. Det katolske dogme om Marias hellighet like fra hun ble unnfanget, virker mindre støtende hvis vi understreker at det i virkeligheten er *Gratia sola's* — alene nådens — verk. Ortodokse kristne angriper oss for dogmet om den uplettede unnfangelse fordi det minsker Marias fortjenester, hennes «personlige dåd» for å bruke pater Kniazeffs uttrykk. Innvendingen står i klar kontrast til protestantenes, og vi må understreke klart for dem at denne nåde helt fra unnfangelsens øyeblikk ikke svekker Marias frihet slik som de frykter. Vi må, kort sagt, overbevise protestantene om

at for Maria er alt nåde, og de ortodokse om at det ikke er synden som gir frihet, men at det er nåden selv.

Protestantene legger hovedvekten på synden, de ortodokse på herligheten. De lever alt i Guds herlighet; ofte utstråler de den. Patriarken Athenagoras var et levende ikon.

Katolikkene befinner seg mellom de to. Vi vet at vi er syndere, men vi vet også at vi er på vei mot herligheten. Vi søker vår vei mellom det protestantiske syn som ikke ser noe annet i Maria enn et vanlig medlem av Kirken, og ortodoksien som stiller Théotokos ved Guds

side i herligheten. For katolikkene er Maria — vår mor — på vår side, men hun er også på Guds side, — Herrens mor.

Vår fromhet må altså ikke knytte seg til høyttravende eller påfallende titler, men være åpen for Marias nærvær i de helliges samfunn: Et stille nærvær og en styrke for troen. Marias plass, i Kirken og i våre liv, er som hennes nærvær i Skriften. Hun er «Innledningens Madonna»: bebudelsen, Jesu barndom, bryllupet i Kana, Kirkens tilblivelse (Ap.Gj. 1, 14). Hun er også «Overgangens Madonna»: hun baner veien fra Det gamle testamente til Det nye (ved bebudelsen), fra Kristi tid til Kirkens tid da hun våknet i tro ved korsets fot og apostlene flyktet... Hun er på særlig vis «De smertefulle overgangens Madonna»: Jesu time, foran natten og korset. Noen forfattere har ment at hun tilføyer korset «sødme». La oss heller si at hun er med å skape fred og utholdenhet i prøvelsene og i korset.

Måtte vi vite å bringe til Maria alt som er innledning også i våre liv, alt som er overgang — og alle de prøvelser og netter som er vesentlige for utviklingen av vårt liv i Kristus.

ST. OLAV

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR RELIGION OG KULTUR

Ansvarlig redaktør: Else-Britt Nilsen O.P.

Faste medarbeidere: Liv Greni, Aage Hauken O.P.,

Åge Rønning, Gunnell Vallquist.

Redaksjonens adresse: Akersveien 5. Oslo 1, telefon 20 72 26.

Ekspedisjon og forlag: Akersveien, 5 Oslo 1.

Kontortid 9—16. Lørdag 9—14. Telefon 20 72 48.

Abonnement (direkte ell. gjennom postkontorene). Kr. 110,- pr. år.

For halvår kr. 55,-. Utlandet (ikke Skandinavia) kr. 125,- pr. år.

Annonser: 10 dager før utg.dagen. 24 nr. årlig — Postgiro 20 46 480.

Signerte artikler står for forfatterens egen mening.

Neste nummer av «St. Olav» utkommer 21. oktober.